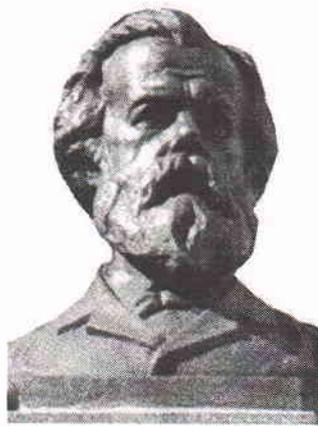

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАУКОВИЙ ЧАСОПИС

**Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова**

Серія 10

**ПРОБЛЕМИ ГРАМАТИКИ І ЛЕКСИКОЛОГІЇ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

Випуск 12

КИЇВ 2015

УДК 811.161.2(066)
ББК 81.411.4я5
Н 34

Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 10. Проблеми граматики і лексикології української мови: Збірник наукових праць / Відп. редактор М.Я. Плющ. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. – Випуск 12. – 272 с.

У збірнику вміщено статті докторантів, аспірантів і викладачів мовознавчих кафедр Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова та інших вітчизняних і закордонних вищих навчальних закладів з філологічного фаху, а також авторитетних науковців провідних академічних інститутів. Дослідження виконано у руслі сучасних лінгвістичних теорій граматики, лексикології, діалектології, історії мови та лінгводидактики.

**Фахове видання ВАК України в галузі мовознавства, затверджене постановою ВАК України за № 1-05/8 від 22 грудня 2010 р.
Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 8816 від 01.06.2004 р.**

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

- Андрущенко В.П.** доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік НАПН України, ректор НПУ імені М.П. Драгоманова (*голова Редакційної ради*);
- Авдієвський А.Т.** Почесний доктор, професор, академік НАПН України;
- Бех В.П.** доктор філософських наук, професор;
- Бондар В.І.** доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України;
- Торбін Г.М.** доктор фізико-математичних наук, професор (*заступник голови Редакційної ради*);
- Євтух В.Б.** доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України;
- Дмитренко П.В.** кандидат педагогічних наук, професор;
- Дробот І.І.** доктор історичних наук, професор;
- Жалдак М.І.** доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України;
- Мацько Л.І.** доктор філологічних наук, професор, академік НАПН України;
- Падалка О.С.** доктор педагогічних наук, професор;
- Синьов В.М.** доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України;
- Шут М.І.** доктор фізико-математичних наук, професор, член-кореспондент НАПН України;
- Ярошенко О.Г.** доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

- Плющ М.Я.** доктор філологічних наук, професор (*відповідальний редактор*);
- Висоцький А.В.** доктор філологічних наук, професор;
- Леуга О.І.** доктор філологічних наук, професор;
- Козачук Г.О.** кандидат філологічних наук, професор;
- Дудко І.В.** кандидат філологічних наук, професор (*відповідальний секретар*).

РЕЦЕНЗЕНТИ:

- Бойко Н.І.** доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;
- Мацько Л.І.** доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри стилістики української мови Інституту української філології та літературної творчості імені Андрія Малишка Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Рекомендовано до друку Вченою радою НПУ імені М.П. Драгоманова (протокол № 7 від 08 грудня 2015 р.)

Автори статей несуть усю повноту відповідальності за зміст статей і за сам факт їх публікації.

© Автори статей, 2015
© НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015
© Редакційна рада, 2015

ЗМІСТ

МИНУЛЕ Й СУЧАСНЕ КАФЕДРИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....7

ЛЕКСИЧНА СЕМАНТИКА Й ЛІНГВОКОНЦЕПТОЛОГІЯ

Бойко Н.І.

АКСІОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....11

Кравець Л.В.

АКСІОЛОГІЧНІ КОМПОНЕНТИ СЕМАНТИКИ МЕТАФОР
УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ ХХ СТ.15

Марчук Л.М.

ФУНКЦІОНУВАННЯ КОЛІРНИХ ЛЕКСЕМ ЯК МЕНТАЛЬНИХ
ФЕНОМЕНІВ СВІТУ ЕМОЦІЙ ЛЮДИНИ.....20

Воловенко І.В.

ОСОБЛИВОСТІ УНОРМУВАННЯ ЗАПОЗИЧЕНЬ
У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ.....24

Гошовська О.В.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КЛАСИФІКАЦІЙНОЇ КОГНІТИВНОЇ ОЗНАКИ
«РІВЕНЬ ДОВІРИ» КОНЦЕПТУ «ВІРА» В УКРАЇНСЬКІЙ ФРАЗЕОЛОГІЧНІЙ МОВІ.....28

Дворянчикова С.Є.

ФІЛОСОФСЬКІ ТА ЛІНГВІСТИЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ СТУДІЙ
ПОЕТИКИ ОНІМА В КОНТЕКСТІ КОМІЧНИХ ЖАНРІВ ТА СМІХОВОЇ КУЛЬТУРИ.....33

Калинюк Н.М.

РЕАЛІЗАЦІЯ КОГНІТИВНО-ДИСКУРСИВНОЇ СТРАТЕГІЇ ЗМІ
ЧЕРЕЗ ВИКОРИСТАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНОГО НАТЯКУ38

Конєєва О.О.

СЕМАНТИЧНІ ПАРАМЕТРИ ДІЄСЛІВ МОВЛЕННСВОЇ ВЗАЄМОДІЇ
(НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ М. КОЦІУБІНСЬКОГО ТА В. ВИННИЧЕНКА).....41

Король С.П.

НАЗВИ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ, ЩО ХАРАКТЕРИЗУЮТЬ СТАН ВОДНИХ
ПРОСТОРІВ СВІТОВОГО ОКЕАНУ, В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....45

Кравченко Е.О.

ТИПИ КОНТЕКСТІВ ПОЕТОНІМА З ПОЗИЦІЇ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ПІДХОДУ49

Мельник М.Р.

ФОЛЬКЛОРНЕ Й ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКЕ У ДРАМАТИЧНІЙ ПОЕМІ
ЛІНИ КОСТЕНКО «ДУМА ПРО БРАТІВ НЕАЗОВСЬКИХ».....53

Одинецька Л.В.

ФУНКЦІЇ МЕТАФОРИ В ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ НА МАТЕРІАЛІ
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ЖУРНАЛУ «УКРАЇНА».....56

Полтавець Ю.С.

ВИДИ ТА РОЛЬ АТРАКТОРІВ В ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ
(НА ПРИКЛАДІ СИНОНІМІЧНОЇ АТРАКЦІЇ).....59

Полякова Т.В. ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ЛІНГВООДИНИЦЬ У ПОЕТИЧНИХ ТВОРАХ ЯРА СЛАВУТИЧА (НА МАТЕРІАЛІ ДІЕСЛІВНОЇ СИНОНІМІЇ).....	63
Саєвич І.Г. АНТРОПОЦЕНТРИЧНИЙ ВИМІР КОНЦЕПТУ «ЖИТТЯ».....	66
Циганок Г.М. ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ФОНЕТИЧНИХ ТЕРМІНІВ У ГАЛУЗІ МОРФОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ.....	71
Шевченко Л.Л. ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕКСТОВИХ КОНЦЕПТІВ ЯК ЗАСІБ ЕКСПЛІКАЦІЇ ГЛИБИННИХ СМИСЛІВ.....	75
КАТЕГОРІЙНА ГРАМАТИКА ТА КОМУНІКАТИВНИЙ СИНТАКСИС	
Висоцький А.В. ПЕРВИННІ ФУНКЦІОНАЛЬНО-СИНТАКСИЧНІ СФЕРИ СТУПЕНЬОВАНИХ ОЗНАЧАЛЬНИХ ПРИСЛІВНИКІВ.....	83
Плющ М.Я. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДІЕСЛІВ ВЗАЄМНО-ЗВОРОТНОГО СТАНУ.....	93
Алексєєва С.Г. РОЛЬ СУРЯДНОГО КОМПОНЕНТА У СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНОМУ УСКЛАДНЕННІ ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ.....	97
Векуа Н.В. ЗВ'ЯЗКА <i>БУТИ</i> У СТРУКТУРІ АД'ЕКТИВНОГО ПРЕДИКАТА.....	100
Воробець О.Д. МУЛЬТИВЕКТОРНІСТЬ ПРЕДИКАЦІЇ ПОШИРЮВАЧІВ СЕМАНТИЧНОЇ МОДЕЛІ РЕЧЕННЯ ПОЛЬСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ.....	104
Гаврилюк О.Р. ІНТЕНСИВНІ ПРОТИСТАВНО-ДОПУСТОВІ ВІДНОШЕННЯ В СКЛАДНОСУРЯДНИХ РЕЧЕННЯХ.....	107
Дзюбак Н.М. АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ВВІЧЛИВОСТІ В СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ.....	111
Доценко О.Л. ЕНТРОПІЯ В СУДОВОМУ ДИСКУРСІ.....	114
Дудко І.В., Дзюман Н.П. ФУНКЦІЇ ЗАЙМЕННИКІВ У РОЛІ ГОЛОВНОГО КОМПОНЕНТА В СТРУКТУРІ ПІДРЯДНОГО СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ.....	119
Кавера Н.В. СЕМАНТИЧНА ТИПОЛОГІЯ ПРЕДИКАТІВ ЯКІСНОГО СТАНУ.....	129
Козачук Г.О. ОРУДНИЙ ВІДМІНОК З ПРИЙМЕННИКОМ З У СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНІЙ СТРУКТУРІ РЕЧЕННЯ.....	135

Крюченко Ю.Ю. ПОНЯТТЯ ПРО КАТЕГОРІЮ МІРИ ТА СТУПЕНЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ.....	143
Куц О.В. КОРЕЛЯЦІЯ СПОЛУЧНИКІВ І ПРИЙМЕННИКІВ В ОДНОРІВНЕВІЙ ТРАНСПОЗИЦІЙНІЙ ПАРАДИГМІ.....	147
Куц Н.В. РЕАЛІЗАЦІЯ КІЛЬКІСНОЇ (КВАНТИТАТИВНОЇ) СЕМАНТИКИ (НА МАТЕРІАЛІ ПРИЙМЕННИКОВИХ ЕКВІВАЛЕНТІВ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ).....	153
Личук М.І. ФОРМАЛЬНО-СТРУКТУРНІ ТИПИ ФРАЗЕОЛОГІЗОВАНИХ РЕЧЕНЬ З ТАВТОЛОГІЙНИМИ КОМПОНЕНТАМИ.....	156
Мединська Н.М. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО КВАЛІФІКАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ВИДУ ДІЄСЛОВА.....	163
Петриш О.М. СТИЛІСТИЧНІ МАРКЕРИ ВПЛИВУ НА ПРОДУКУВАННЯ ДЕВЕРБАТИВІВ ДІЇ.....	168
Прус Л.В. СИНТАКСИЧНІ СИГНАЛИ НЕЩИРОСТІ ПРОМІСІВІВ У ПРОМОВАХ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИКІВ.....	172
Труба Г.М. СПІВВІДОШЕННЯ ПОНЯТТЯ КАТЕГОРІЙ АСПЕКТУАЛЬНОСТІ І СТАНОВОСТІ ІЗ ПОНЯТТЯМ КОНЦЕПТУ.....	176
Харченко Л.О. СИНТАКСИЧНА ВАРІАТИВНІСТЬ ДІЄСЛІВ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....	181
ЛІНГВОСТИЛІСТИКА, СОЦІОЛІНГВІСТИКА, ЛІНГВОДИДАКТИКА, ІСТОРІЯ ТА ДІАЛЕКТОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	
Мацько Л.І. ДЕРЖАВОТВОРЧІ ФУНКЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНІ.....	185
Українець Л.Ф. КОНОТАЦІЙНА МОТИВАЦІЯ ГЛОСОЛАЛІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕТИЧНІЙ МОВІ ХХ–ХХІ СТ.....	190
Васильців О.С. ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЕННЯ ОДНОКОМПОНЕНТНИХ ТЕРМІНІВ СОЦІОЛІНГВІСТИКИ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ.....	194
Видайчук Т.Л. ДО ПРОБЛЕМИ ДІАЛЕКТНОЇ ОСНОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ.....	199
Гузенко С.В. ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ ОЦІНКИ У ТВОРАХ БРАТІВ КАПРАНОВИХ.....	205
Зусва В.І. МОВА ЯК ІДЕАЛЬНИЙ ОБ'ЄКТ ЛОГІКИ Й ЛІНГВІСТИКИ.....	207

Іванова І.Б. УКРАЇНЬСЬКА РАДЯНЬСЬКА РЕКЛАМА У ЧАСИ КУЛЬТУ ОСОБИСТОСТІ ТА ХРУЩОВСЬКОЇ ВІДЛИГИ: ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	210
Копинець В.В. ЗАСАДИ ТИПОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ДІАЛЕКТНОЇ ЛЕКСИКИ.....	213
Марчило Л.М. ФОРМИ КЛИЧНОГО ВІДМІНКА В РОЗМОВНИКУ XVII СТ. «РОЗМОВА-БЕСЬДА» ІВАНА УЖЕВИЧА.....	216
Підкамінна Л.В. ІНТЕРНЕТ-ПРОСТІР ЯК ДЖЕРЕЛО НЕОЛОГІЗМІВ СУЧАСНОЇ УКРАЇНЬСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ.....	223
Романюк Л.В. ФРАЗЕОЛОГІЯ ЯК ЛІНГВІСТИЧНА ДИСЦИПЛІНА: ПРАГМАТИЧНИЙ І СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	226
Симоненкова Л.П. ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ МОВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ В АСПЕКТІ КОНЦЕПЦІЙ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ.....	229
Цівун Н.М. ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ ЗМІСТ НАЗВ УКРАЇНЬСЬКИХ КАЛЕНДАРНИХ СВЯТ (ЛІТНІЙ ЦИКЛ).....	233
Шевчук З.С. ПРОБЛЕМА МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ.....	238
Шеремета В.П. КОЛОРАТИВНА ЛЕКСИКА ЯК ЗАСІБ ВІДОБРАЖЕННЯ УЯВЛЕНЬ УКРАЇНЦІВ ПРО ЖІНКУ В УКРАЇНЬСЬКИХ НАРОДНИХ ПІСНЯХ.....	241
РЕЦЕНЗІЇ	
Степаненко М.І., Лукаш Н.М. УКРАЇНЬСЬКА МОВОЗНАВЧА НАУКА: ВІХИ, ПОСТАТІ РЕЦЕНЗІЯ НА КНИГУ: УКРАЇНЬСЬКА МОВА. ХРЕСТОМАТІЯ: В 3 КН. / УКЛАДАЧІ: М. ЖЕЛЕЗНЯК, Г. КОЗАЧУК. – К., 2014.....	248
SUMMARY	252

9. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – 716 с.
10. Словотвір сучасної української літературної мови : монографія / Відп. ред. М. Жовтобрюх. – К. : Наукова думка, 1979. – 407 с.
11. Budin G. Handbook of terminology management / G. Budin, S. Wright. – Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1997. – Vol. 1. – 355 p.
12. Cabré M. Terminology: theory, methods and applications / M. Cabré. – Philadelphia PA : John Benjamins, 1999. – 248 p.
13. Dictionary.com [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://dictionary.reference.com/>
14. Korunets I. V. Contrastive typology of the English and Ukrainian languages / I. V. Korunets. – Kyiv : Lybidpubl, 1995. – 238 p.
15. Mesthrie R. Concise Encyclopedia of Sociolinguistics / R. Mesthrie. – University of Cape Town, 2001. – 1060 p.
16. Plag I. Ford-formation in English / I. Plag. – Cambridge University Press, 2002. – 246 c.
17. Weissenhofer P. Conceptology in terminology theory, semantics and word-formation: a morpho-conceptually based approach to classification as exemplified by the English baseball terminology / P. Weissenhofer. – Wien : TermNet, 1995. – 257 c.

REFERENCES

1. Budin, G., Wright, S. (1997). Handbook of terminology management. Amsterdam, Philadelphia, John Benjamins Publ., vol. 1, 355 p.
2. Cabré, M. (1999). Terminology: theory, methods and applications. Philadelphia, John Benjamins Publ., 248 p.
3. Dictionary.com Available at: <http://dictionary.reference.com/> (accessed 30 September 2015).
4. Horpunych, V. O. (1999). *Suchasna ukrains'ka literaturna mova. Morfemika. Slovotvir. Morfolohiia: Navchal'nyj posibnyk* [The modern Ukrainian literary language. Morphemics. Word-formation. Morphology: Study guide]. Kyiv, 207 p.
5. Karpilovs'ka, Ye. A. (1999). *Sufiks'al'na pidsystema suchasnoi ukrains'koi literaturnoi movy: budova ta realizatsiia: monohrafiia* [Suffixes subsystem of modern Ukrainian literary language: structure and realization: Monograph]. Kyiv, 297 p.
6. Klymenko, N. F. (1984). *Slovovorcha struktura i semantika skladnykh sliv u suchasnij ukrains'kij movi* [Word-formative structure and semantics of compound words in modern Ukrainian language]. Kyiv, Naukova dumka Publ., 251 p.
7. Klymenko, N., Karpilovs'ka, Ye., Karpilovs'kyj, V., Nedozyr, T. *Slovyk afiks'al'nykh morfem ukrains'koi movy* [Affixed morpheme dictionary of Ukrainian language] Available at: http://lib.movahistory.org.ua/Slov_afiksalnykh_morfem.pdf (accessed 22 August 2015).
8. Kochan, I. (2000). *Mizhnarodni terminoelementy v systemi naukovo-tekhnichnykh terminiv* [International term elements in the system of scientific and technical terms]. *Visnyk Derzh. un-tu "L'vivs'ka politekhnika"* [Bulletin of the State. University "Lviv Polytechnic"], no. 402, pp. 54–59.
9. Korunets, I. V. (1995). Contrastive typology of the English and Ukrainian languages. Kyiv, Lybid Publ., 238 p.
10. Kovalyk, I. I., Rodnina, L. O., Hryshenko, A. P., Yurchuk, L. A., Hnatiuk, H. M., Rusanivs'kyj, V. M., Horodens'ka, K. H., Klymenko, N. F. (1979). *Slovotvir suchasnoi ukrains'koi literaturnoi movy: monohrafiia* [Word-formation of modern Ukrainian literary language: monograph]. Kyiv, Naukova dumka Publ., 407 p.
11. Matsiuk, H. P. (2009). *Prykladna sotsiolingvistyka. Pytannia movnoi polityky: Navchal'nyj posibnyk* [Applied sociolinguistics. The issue of language policy: Study guide]. Lviv, 212 p.
12. Mesthrie, R. (2001). Concise Encyclopedia of Sociolinguistics. University of Cape Town, 1060 p.
13. Plag, I. (2002). Ford-formation in English. Cambridge University Press, 246 p.
14. Poliuha, L. M. (2009). *Slovyk ukrains'kykh morfem* [Dictionary of Ukrainian morpheme]. Kyiv, Dovira Publ., 554 p.
15. Selivanova, O. O. (2006). *Suchasna lnhvistyka: terminolohichna entsyklopediia* [Modern Linguistics: terminology Encyclopedia]. Poltava, Dovkillia Publ., 716 p.
16. Vasylytsiv, O. (2015). *Strukturni osoblyvosti dvokomponentnykh terminiv sotsiolingvistyky (na materialy ukrains'koi, anhlijs'koi ta pol's'koi mov)* [Structural features of two-component sociolinguistic terms (on the basis of the Ukrainian, English and Polish languages)]. *Hramatychni studii* [Grammatical studies], pp. 152-157.
17. Weissenhofer, P. (1995). Conceptology in terminology theory, semantics and word-formation: a morpho-conceptually based approach to classification as exemplified by the English baseball terminology. Wien, TermNet Publ., 257 p.

The article reviews the basic ways of word-formation of one-component sociolinguistic terms in two languages. The peculiarities of suffixation, prefixation, compounding and abbreviation are outlined. Ford-formative organization of terms is investigated, a set of derivational models is revealed and their performance is determined.

Keywords: sociolinguistics, one-component term, the way of term-formation, derivational model.

УДК 81'26=161'282

Т. Л. Видайчук

ДО ПРОБЛЕМИ ДІАЛЕКТНОЇ ОСНОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

У статті розкриваються передумови формування літературної мови на полідіалектній основі через історію староукраїнської мови, творчість видатних мовних особистостей та аналіз типових норм сучасної української літературної мови з погляду їх діалектного походження.

Ключові слова: літературна мова, мовна норма, діалектна база, мовний регіоналізм.

Не зважаючи на тривалу історію української літературної мови, як писемної, так і усної форми, дискусія щодо діалектної її основи актуальна й нині. У радянському українському мовознавстві загальноприйнятою була думка про те, що в основі української літературної мови лежать говори Середньої Наддніпрянщини. У лінгвістичних працях останніх десятиліть науковці схилиються до того, що мовлення більшості регіонів України стало базою для української національної літературної мови.

Розбіжності у поглядах учених можна пояснити кількома причинами. По-перше, східноукраїнський і західноукраїнський варіанти літературної мови у другій половині XIX ст. розвивались відокремлено, базувались на різних діалектах. По-друге, факт існування двох варіантів літературної мови у XIX ст. у радянському мовознавстві ігнорувався, що було неминучим наслідком політичного поділу країни.

Сьогодення україністики і освітньої практики вимагає неупередженої оцінки шляхів формування та діалектного підґрунтя національної української літературної мови. Оскільки остання є продуктом свідомого регулювання принципів відбору мовних засобів, то оцінку необхідно будувати на об'єктивних наукових даних, ґрунтуючи висновки на матеріалах фронтального аналізу всіх рівнів мови та її соціально-політичних та історичних вимірів.

Метою дослідження стало розкриття передумов формування літературної мови на полідіалектній основі через історію староукраїнської мови, творчість видатних мовних особистостей та аналіз типових норм сучасної української літературної мови з погляду їх діалектного походження.

Літературна мова існує в певному історичному (часовому) і просторовому вимірі. Певним її періодам розвитку властивий неоднаковий вияв територіального субстрату. На її розвиток впливає зміна принципів добору мовних засобів, взаємодія усного і писемного мовлення. «Літературна мова в деяких випадках виявляється архаїчніша, ніж діалект» [10, 91]. З цього погляду українська національна літературна мова належить до мов із давньою традицією, яким властива деяка шпучність, застиглість норм. Але й вони (норми) зазнавали упродовж тривалого часу історичних змін, і сама літературна мова також розвивалась під впливом об'єктивних суспільно-політичних чинників.

Так, мовну ситуацію Київської Русі Л. Масенко визначає як диглосну, коли роль літературної мови виконувала церковнослов'янська мова, а в уснорозмовному мовленні побутовали територіальні різновиди української мови [6, 9]. У добу Великого князівства Литовського на українських землях як офіційна, юридична, конфесійна вживалась староукраїнська писемна мова (із виразними фонетичними, граматициними і лексичними ознаками народної мови), послуговувались нею і автори-полемісти та історіографи. З другої половини XVII ст., коли значна частина території України увійшла до скалу Російської імперії, в офіційних сферах її замінила російська мова [4]. «Упровадження російської мови у вищі сфери суспільного життя не тільки звузило культурний простір побутування української мови і її соціальну базу, спричинивши денационалізацію освічених верств української людності, а й перервало її органічний зв'язок із попередньою писемною традицією [6, 10]. Церковнослов'янська спадщина, спільна літературна мова східнослов'янського ареалу стала писемною базою для формування російської літературної мови з багатим словником та широкими стилістичними можливостями. Натомість єдиними повноцінними формами для реалізації української літературної мови лишилися живе мовлення та усна народна творчість, які й стали базовими для формування літературної мови нової доби.

Розрив традицій обумовив виникнення двох варіантів літературної мови на різних діалектних основах: східноукраїнського та західноукраїнського.

Провідна роль у виробленні єдиної української літературної мови належить Т. Шевченкові. На відміну від І. Котляревського, Є. Гребінки, П. Гулака-Артемовського, Г. Квітки-Основ'яненка, які у творчості орієнтувались на середньонаддніпрянські і слобожанські говори, «... феномен мови Шевченка полягає насамперед у тому, що вона ... була зорієнтована на весь україномовний територіальний та історичний обшир» [11, 172]. Поет показав потенційну здатність української мови обслуговувати різні сфери життя і діяльності, органічно поєднавши народно-розмовну мову з мовностилістичними засобами українського фольклору, зі старослов'янізмами як елементами урочистого стилю і біблійної тематики.

До створення однієї, а не двох українських мов, прагнув один із фундаторів національної самосвідомості українців П. Куліш. Кулішева мова певною мірою синтетична. Хоча основа її середньо наддніпрянська, в ній відбилися риси й південно-західного, і північного наріччя, що виразно засвідчує його збірка творів «Хутір на поезію». В оригінальних поезіях і поетичних перекладах, обіграючи античні і західноєвропейські образи та мотиви, П. Куліш намагався вивести українську літературу з кола селянської тематики, що на мовному рівні вилилось у розширення лексичної бази філософськими й абстрактними поняттями, запозиченнями. Такі засадницькі принципи мовної особистості П. Куліша не завжди знаходили підтримку в середовищі українських літераторів першої половини – середини XIX

ст., адже панував етнографічно-народницький погляд на розвиток національної культури. «Зросійщення й колонізація вищої верстви українського суспільства гальмувала творення зразкового варіанта мовлення освіченої частини соціуму, що відіграє важливу роль у розвитку літературних мов державних націй. ... Ця обставина зумовила орієнтацію літераторів на селянство як головного свого читача [6, 12].

Історія української літературної мови XIX ст. позначена ще й тим фактом, що Україна була поділена між кількома імперіями. На тій частині України, що входила до складу Російської імперії, українці (як і білоруси) були включені до складу «великої російської нації», відповідно, їхні мови зведені до статусу місцевої територіальної говірки. На підавстрійській Україні заборон щодо української мови не було. М. Мозер у книзі «Причинки до історії української мови» [9, 684 – 717] переконливо доводить, що українська мала статус регіональної мови, вживалась у місцевому урядуванні, судочинстві, транспорті, торгівлі, у інших потребах місцевих громад. «Цікавим є випадок галицьких, буковинських і закарпатських українців у складі австрійської монархії, котрі пореволюції 1848 – 1849 рр. раптом опинились перед фактом пробудження нації і зрозуміли, що вони за всіх обставин так чи інакше матимуть нагоду та обов'язок участі у процесі розбудови модерної нації та вироблення новітніх термінологічних систем та функціональних стилів [9, 684].

Імовірно саме через потребу використовувати мову в різних функціональних сферах на кінець XIX ст. спостерігається виразна орієнтація західноукраїнських письменників і вчених на чолі з І. Франком та М. Грушевським на східноукраїнський варіант літературної мови, на літературну мову тієї території, де таке функціональне розуміння мови через суспільно-політичні причини було втрачене. Лесі Українці, І. Франкові (особливо), М. Коцюбинському, М. Грушевському вдалося подолати жанрово-стильову обмеженість функціонування літературної мови, переорієнтувати мову на потреби тогочасного європейського суспільства; вони збагатили словниковий склад української мови, розширивши його науковою, виробничою, суспільно-політичною лексикою, новими засобами виразності, зробили значний внесок у формування наукового і публіцистичного стилів української мови.

На території західноукраїнського регіону у міських україномовних середовищах Чернівців і Львова сформувались усі соціокультурні чинники, що стимулювали утворення поліфункціональної української літературної мови.

Поліфункціональність західноукраїнського варіанту літературної мови, постійний опір будь-яким впливам російської мови як вияву агресії та асиміляції і широке територіальне охоплення східноукраїнського варіанту, з перевагою у кількості носіїв викликали у 90-х рр. XIX ст. тривалу дискусію, в якій зіткнулись різні погляди на шляхи розвитку національної української літературної мови.

Із посиленням національно-визвольного руху, який породила революція 1905 р., окреслюються тенденції консолідації елементів української культури, мистецтва, наук, що відбилися і на створенні єдиної української літературної мови. Вони виявились у посиленні впливу мовних набутків Галичини і Буковини на східноукраїнський варіант літературної мови, що значно розширило стилістичний діапазон української мови, зокрема у сфері публіцистичного і наукового стилів. Як дослідили Ю. Шевельов та М. Мозер, з галицької мови кінця XIX – початку XX ст. в українську мову ввійшов великий шар абстрактної лексики, наукової термінології, правничих і адміністративних висловів, громадсько-політичних наіменувань, понять, пов'язаних із міським побутом, що стосувались не тільки процесів, а й виразів ввічливості, етикету, тощо [12;9].

Така діалектна інтеграція яскраво відбилась на поглядах мовознавців.

На початку дискусії про літературну мову Б. Грінченко у статті «Галицькі вірші» (липень 1891 р.) був переконаний, що справжня літературна мова існує тільки в Східній Україні, а західний варіант мови називав «язичієм». І. Франко переконував свого опонента зі Східної України у однаковій цінності всіх говірок, різнобічності народної творчості, що оформиться згодом у многоосновність літературної мови; доводив, що єдність літературної мови полягатиме в синтезі варіантів, а не в усталенні одного з них. Допомогли в цьому І. Франкові й об'єктивні фахові лінгвістичні статті І. Кокорудзи та А. Кримського. Тому вже зовсім інші погляди висловлює Б. Грінченко у брошурі «Тяжким шляхом» (1907 р.): «На світі нема суцільної по всіх місцях однакової живої мови, а єсть тільки місцеві діалекти, сума яких і творить мову... З усіх діалектів витвориться літературна мова. ... Мова тоді тільки буде і найкраща, і найзрозуміліша, коли в основі її буде народна мова наддніпрянської України з потрібними додатками з народної мови буковинців та галичан» [5, 42].

Остаточне формування унітарних норм української літературної мови відбувалось у добу українізації, а їх шліфування триває й нині.

Також спробуємо окреслити виразні діалектні мовні риси, що лежать нині в основі норм української літературної мови.

За «Атласом української мови» [1; 2] можемо стверджувати, що орфоепічні норми української літературної мови у галузі вокалізму сформувались на базі південно-східного наріччя та близьких до нього волинських і подільських говорів південно-західного наріччя. А саме, перехід давнього ятя, а також первісних [o] та [e] в [i] (*хл'їб, с'їм, с'їл, д'їм*/тощо), злиття давніх [ы] та [ї] в один звук високо-середнього піднесення [и] (*дим, син*) і подібні), наближення ненаголошеного [o] до [y] перед складом з наступним наголошеним [y] (*зо'зула, ко'стум*) та інші). Нормами літературної мови стали і спільні для живої мови Середньої Наддніпрянщини, Волині та Поділля орфоепічні особливості: збереження голосного [a] після м'яких і шиплячих приголосних (*з'ат', д'акувати, ж'ал', ч'ашка*), зближеність вимови ненаголошених [e] та [и] як у південно-східному наріччі, так і у галицько-буковинських говорах.

В основі вимовних норм приголосних – мовлення більшості регіонів України. Зкиєво-полтавського діалекту в літературну мову ввійшли дзвінкість приголосних в кінці слова і перед глухим (*Дуб, н'їж, д'їд*); м'якість [ц'] наприкінці слова в іменниках чоловічого роду (*хлопець', млодець'*) та в іменниках жіночого роду перед [a] (*рукавиця, молодиця*); м'якість суфіксальних [с'к], [ц'к] (*полтавські, козацькі*); уподібнення [л], [т], [н], [л], [с], [з], [ц] наступному палаталізованому; подовження приголосних з кінцевим [a] (*волос':а, з'їл':а, бут':а*), спрощення в групах приголосних. Деякі з названих особливостей властиві й іншим говорам. Із середньонаддніпрянських говорів у літературній мові наявне оглушення [з] у префіксах перед глухими у коренях чи наступних префіксах (*роз'казу, без'притул'ній*); уподібнення свистячого до шиплячого і шиплячого до свистячого (*без:урний, тумбоц':ї*); заміна [чн] на [шн] (*сердешний*), варіанти вимови [г] і [ґ] у тих самих словах, звуки [р] і [р'] у кінці слів, м'який і твердий суфіксальний [ск]/[с'к], подовження приголосних із кінцевими [a] й [e], асиміляція [т'с'а] до [ц'а] і [ц'а] у дієслівних формах.

До наддніпрянського діалекту належить послідовне вживання африкат [дж] і [дз], така риса стала нормативною загальноукраїнською.

Також загальновідомо, що наголос у сучасній літературній мові у багатьох категоріях слів варіативний. Неунормованість впливає зі схрещення східноукраїнських і західноукраїнських впливів *запитання – заі́тання, об'єднання – об'єднан́ня, читання – читан́ня, випадок – випадо́к, до́говір – догoвiр, обі́цянка – обіц'я́нка*.

У лексичі української літературної мови чимало надбань із західноукраїнських фондів. Як уже зазначалось, це наукові, виробничі, суспільно-політичні найменування, а також чимало слів побутового змісту: *статки, склянка, пристрасть, шаленство, китиця, штучний, волати, тречко, цілком, зокрема* та багато інших [12, 96 – 107].

Особливості морфології української діалектної мови зумовлюються і фонетикою місцевих говорів, й історичними змінами у мовній системі, які викликали зміну парадигм, уніфікацію словозміни, уодноманітнення форм різних діалектів та їхніх говорів. Так, розрізнення флексій давального і місцевого відмінків однини другої відміни у південно-західних діалектах (*-ови: братови, вікнови, коньови* і подібних) і південно-східних діалектах (*-ові/-еві: братові, коневі, селові* та інших) не можна зводити до фонетичних відмінностей між діалектами. Обидві флексії історично вишлюють із давньої форми давального відмінка іменників однини *-*и-основи-ови*, яка збереглася у південно-західному наріччі. У флексії *-ові* південно-східного наріччя і літературної мови [i] з'явився з давнього ятя внаслідок контамінації флексій давального і місцевого відмінків іменників колишніх *-*о-основ*, яка почалася ще в південноруських говорах Київської Русі [3, 147 - 148]. Морфологічними ж інноваціями, що прийшли в літературну мову під впливом північноукраїнських говорів, можна вважати флексію *-у* в таких позиціях (*сину, батьку, вікну*).

Відмінностей між діалектними варіантами словотвору небагато, афікси вони вживали переважно одні й ті ж самі [8]. Проте українська літературна мова віддала перевагу західноукраїнським формам іменників I відміни із суфіксом *-ина* (*ширина, височина, глибина, товщина* і подібним), а не відповідним східноукраїнським формам із м'яким [н] у суфіксі (*шириня, височиня, глибиня, товщиня*). У говорах південно-східного і південно-західного наріччя вживався демінутивний суфікс іменників *-еньк* (*доленька, річенька, серденько, лишенько, тихенько, помаленьку*) і синонімічний йому суфікс *-ейк* (*долейка, річейка, сердейко, лишейко, тихейко, помалейку*), останній нормативним не став; щоправда у південно-західному наріччі віддавали перевагу форманту *-ейк*, а у східноукраїнському – *-еньк*. Не став нормативним вживаний у обох наріччях іменниковий демінутивний суфікс *-ойк* (*дівойка, годинойка, калинойка, слізойка*), а загальноукраїнським став його рідковживаний відповідник *-оньк* (*дівонька, годинонька, калиненька, слізенька*). В обох діалектах на позначення оцінних пейоративних назв осіб,

тварин, явищ і предметів, а також назв поля з-під сільськогосподарських культур уживались нормативні в літературній мові суфікси *-ище* та *-исько* (*бабище – бабисько, дітище – дітисько, хлопчище – хлопчисько, вовчище – вовчисько, вітрище – вітрисько, багнище – багнисько, граблище – граблисько, житнище – житнисько, картоплище – картоплисько*), але в західноукраїнському варіанті іменникові утворення на *-исько* траплялись значно частіше і послідовніше.

Стали нормою літературної мови поширені в говорах різних діалектів форми іменників середнього роду із подовженим приголосним та закінченням *-а* (*весілля, волосся, каміння, життя*) з колишніх суфіксів *-вје, -іје*; у південно-західному наріччі у відповідних позиціях відомі також форми без подовження м'яких приголосних та з голосним *-е* у закінченні (*весіле, волосе, каміне, живе*), ці регіоналізми, як і архаїчні форми на *-іє* (*дарованіє, наученіє, житіє*), нормативними не стали. Не сприйняла літературна мова західноукраїнського прикметникового суфікса *-цький* (*люцький, наймацький, панцький*) та форманта для утворення назв присвійності *-овий* (*батьковий, дідовий, царьовий*).

Північному, південно-східному і південно-західному наріччям характерне утворення форм вищого ступеня прикметників нормативним нині суфіксом *-іш-* і позанормативними *-ійш-, -іш-* (*біліший, білійший, рідніший, ріднійши, багатіший, багатійший, багатіщий, вільніше, скоріше*), у південно-східних говорах зрідка також вживається *-ш-* (*дорогий, поганше*).

Не були сприйняті літературною мовою і східноукраїнські прислівникові утворення типу *по-батьківській, по-людській, по-українській*, нормативними стали прислівники південно-західного наріччя: *по-батьківськи, по-українськи, по-людськи*.

Говори української мови на рівні синтаксису диференціювались найслабше [7], відмінності найбільш помітні у творенні конструкцій-словосполучень за допомогою ненормативних прийменників-регіоналізмів: східноукраїнських – *замісто – «замість», опроче – «опріч», проз – «повз»*; західноукраїнських – *д, ід, ідо – «до», дія – «для», запро – «через»* та інших. Вони, як і властиві загальноукраїнській живій народній мові прийменники *к, ік, по*, літературними не стали. Південно-західне наріччя вирізняла частотність вживання прийменника *на* у конструкціях знахідного відмінка (*пійшов на ягоди – у значенні «по», не забувай на мене – у значенні «про», плачеш на мене – у значенні «через», поступив на університет – відповідно до нормативної конструкції родового відмінка з прийменником до, перший на всі гуцули – у значенні «серед», на мене – у значенні «для»*), цей прийменник зрідка вживався у північних говорах у конструкціях знахідного відмінка замість нормативного родового (*поїхав на Київ, дождався на неї*). Регіональною особливістю південно-західного наріччя є архаїчні конструкції з прийменником *о* (*дбав о сина, просив о відпустку, мріяв о землі – у значенні «про», жив о батьках – у значенні «при, біля», був о голоді – у значенні «у», старший о кілька років – у значенні «на», вишня вся о квітах – у значенні «з»*). Основою синтаксичних мовних норм літературної мови стали вживані в усіх діалектах української мови прийменникові конструкції зі спільним значенням: *приїхав у Київ, після обіду/по обіді, прийти до школи, жити з батьками, забути про турботи* тощо.

У діалектах української мови спостерігається строкатість законів узгодження числівника з іменником, що передалось і нормам літературної мови.

Незначні регіональні відмінності спостерігаються у будові речень. Галицько-буковинським говорам властиве збереження зв'язки *бути* в присудках (*Він є вчитель. Машина є моя*), ця ж зв'язка зберігається у заперечних реченнях, що відповідає присудку літературної мови *нема* (*Моста не є*). Слобожанським говорам властивий регіоналізм при вираженні підмета збірним іменником, який буде узгоджений із присудком у формі множини (*Люд зійшлися. Дітвора бігають*). Локальними можна назвати і єднальний та протиставний сполучники: *да* – у значенні «та» (південно-східне наріччя: *Гриземось як собаки да ще й Бога зневажаєм*; південно-західне наріччя: *Дякуємо вам за дуже приємну а ласкаву гостину*), *да* – у значенні «але» (південно-західне наріччя: *Я його напою, да не медом*), *да* – у значенні «чи – чи» (південно-західне наріччя: *Навчився говорить ба за це, ба за те*); підрядні сполучники переважно південно-східного наріччя: *гей-би, гі* – «як», *коби* – «щоб», «якщо», *же* – «який», «яка», «яке», *заки* – «доки», «поки», *пок* – «поки», *коб* – «коли б», *сли* – «якщо» та інші.

Вплив діалектних синтаксичних ознак на літературну мову здійснювався у творчості діячів культури і красного письменства. Роль мовних особистостей зі східної України в усталенні сучасних норм у галузі синтаксису виявилась істотно більшою.

Отже, і побіжний огляд типових норм літературної мови, і новітні мовознавчі дослідження заперечують поширене в радянському мовознавстві твердження про обмеженість діалектної бази загальнонаціонального стандарту літературної мови середньоадніпрянськими говорами. Українська національна літературна мова має мішану діалектну основу. Елементи народної мови різних територій

так органічно вплетені в неї, що виділити їх із усієї системи сучасної літературної мови часто неможливо. Але уважний аналіз становлення, розвитку і функціонування окремих мовних одиниць у різних функціональних підсистемах літературної мови, і власне формування самих цих підсистем, потребує ще уважного і ретельного вивчення мовознавцями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Атлас української мови: В 3 т. – К.: Наукова думка, 1984. – Т.1: Полісся, Середня Наддніпрянина і суміжні землі.
2. Атлас української мови: В 3 т. – К.: Наукова думка, 1988. – Т.2: Волинь, Наддніпрянина, Закарпаття і суміжні землі.
3. Бевзенко С.П. Форми давального-місцевого відмінків однини на *-ові* українських іменників на тлі загальнослов'янському / С.П. Бевзенко // Праці Одеського державного університету імені І.І. Мечникова. –Т. 152. Серія філологічних наук. – Вип. 15, 1962. – С.147 – 148.
4. Видайчук Т.Л. Лінгвополітичні виміри поняття «мова» у староукраїнську добу / Т.Л. Видайчук // Українська мова у сучасній школі. – 2013. – № 12. – С. 29 – 34.
5. Грінченко Б. Д. Тяжким шляхом (Про українську пресу) / Б.Д. Грінченко [вид. М. Грінченко]. –К.: Друкарня 1-ої київської друкарської спілки Трьох свят. – 1912. – 74 с.
6. Масенко Л.Т. Мова і суспільство: Постколоніальний вимір [монографія] / Л.Т. Масенко. – К.: Видавничий дім «Академія», 2004. – 164 с.
7. Матвіяс І.Г. Взаємодія східноукраїнського і західноукраїнського варіантів літературної мови в усталенні норм у галузі синтаксису / І.Г. Матвіяс// Мовознавство, 2013. – № 1. – С. 3 – 8.
8. Матвіяс І.Г. Взаємодія східноукраїнського і західноукраїнського варіантів літературної мови у становленні норм у галузі словотвору / І.Г. Матвіяс// Мовознавство, 2012. – № 2. – С.53 – 57.
9. Мозер М. Причинки до історії української мови [монографія] / Міхаель Мозер. [за ред. С. Вакуленка]. –[3-тє вид.]. – Вінниця: Нова книга, 2011. – 848 с.
10. Пилинський М.М. Мовна норма і стиль / М.М. Пилинський – К.: Наукова думка, 1976. – 288 с.
11. Русанівський В.М. Історія української літературної мови [підручник] / В.М. Русанівський. – К.: АртЕк, 2001. – 392 с.
12. Шевельов Ю. Внесок Галичини у формування української літературної мови/ Юрій Шевельов. – К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2003. – 160 с.

REFERENCES

1. Bevzenko, S.P. *Formy daval'nogo-mistvevogo vidminkiv na -ovi ukrayins'kyh imennukiv na tli zahal'noslovyans'komu* [Forms of dative and local cases of nouns of Ukrainian are on a Slavonic background]. *Pratsi ODU imeni I.I. Mechnykova, vol. 152. Series of philological sciences*, issue 15, 1962, pp. 147 – 148. (in Ukrainian).
2. Grinchenko, B.D. (1912). *T'azhkym shl'ahom (Pro ukrayins'ku presu)* [By a heavy way (About the Ukrainian press)]. Kyiv, Drukarn'a pershoi kyivs'koyi drukars'koi spilky, 74 p. (in Ukrainian).
3. Masenko, L.T. (2004). *Mova i suspil'stvo: postkolonial'nyy vumir* [Language and society: postcolonial measuring]. Kyiv, Akademia, 164 p. (in Ukrainian).
4. Matviyas, I.H. (ed), Zakrevs'ka, Ya.V., Zales'kyu, A.M., Marchuk, N.Y., Nazarova, T.V., Prylypko, N.P. (1984). *Atlas ukrayins'koyi movy, vol. 1: Poliss'a, Seredn'a Naddnistr'anshchyna i sumizhni zemli* [Atlas of Ukrainian language], Kyiv: Naukova dumka. (in Ukrainian).
5. Matviyas, I.H. (ed), Zakrevs'ka, Ya.V., Zales'kyu, A.M., Marchuk, N.Y., Nazarova, T.V., Prylypko, N.P. (1988). *Atlas ukrayins'koyi movy, vol. 2: Volyn', Naddnistr'anshchyna, Zakarpat't'a i sumizhni zemli* [Atlas of Ukrainian language], Kyiv, Naukova dumka. (in Ukrainian).
6. Matviyas, I.H. *Vzayemodiya schidnoukrayins'kogo i zachidnoukrayins'kogo variantiv literaturnoyi movy v ustalenni norm u haluzi syntaksysu* [Co-operation of east Ukrainian and western Ukrainian variants of literary language is in strengthening of norms in syntax]. *Movoznavstvo* [Linguistics], 2013, no. 1, pp. 3-8. (in Ukrainian).
7. Matviyas, I.H. *Vzayemodiya schidnoukrayins'kogo i zachidnoukrayins'kogo variantiv literaturnoyi movy v ustalenni norm u haluzi slovotvoru* [Co-operation of east Ukrainian and western Ukrainian variants of literary language is in strengthening of norms in word-formation]. *Movoznavstvo* [Linguistics], 2012, no. 2, pp. 53-57. (in Ukrainian).
8. Mozer, M. (2011). *Prychunky do istoriyi ukrayins'koyi movy* [Reasons of history of Ukrainian]. Vinnyts'a, Nova knyha, 848 p. (in Ukrainian).
9. Pylins'kyi, M.M. (1976). *Movna norma i styl'* [Linguistic norm and style]. Kyiv, Naukova dumka, 288 p. (in Ukrainian).
10. Rusaniv'skyi, V.M. (2001). *Istoriya ukrayins'koyi literaturnoyi movy* [History of literary Ukrainian]. Kyiv, ArtEk, 392 p. (in Ukrainian).
11. Shevel'ov Yu. (2003). *Vnesok Galychyny v formuvan'n'a ukrayins'koyi literaturnoyi movy* [Payment of Galychina is in forming of literary Ukrainian]. Kyiv, Akademia, 160 p. (in Ukrainian).
12. Vydaichuk, T.L. *Lingvopolitychni vymiry pon'att'a "mova" y staroukrayins'ku doby* [The linguistic and political measuring of concept "language" in Old Ukrainian]. *Ukrayins'ka mova u sychasniy shkoli* [Ukrainian at modern school], 2013, no.12, pp. 29-34. (in Ukrainian).

The aim of this investigation is to reveal the prefaces of formation of the literary language on the polydialectal background via the history of the ancient Ukrainian language, creative work of the famous linguistics and analysis of the typical standards of the modern literary Ukrainian language from the viewpoint of its dialectical origin.

Key words: literary language, language rate, dialectic base, language regionalism.

terminological system. Systemic use of word-formative affixes and ways of their adjunction suggests the systemic organization of sociolinguistic names.

The analysis of morphemic structure of one-component sociolinguistic terms reveals the tendency of realization the same ways of creation of new names in terminological systems of the Ukrainian and English languages.

Keywords: sociolinguistics, one-component term, the way of term-formation, derivational model.

Tatyana Vydaichuk

TO THE PROBLEM OF DIALECTICAL BACKGROUND OF THE UKRAINIAN LITERARY LANGUAGE

This article denies the traditional comprehension of the dialectical background of the national literary language on the basis of lively speaking merely on the territory of Middle NadDn ipryanshchyna.

The aim of this investigation is to reveal the prefaces of formation of the literary language on the polydialectal background via the history of the ancient Ukrainian language, creative work of the famous linguistics and analysis of the typical standards of the modern literary Ukrainian language from the viewpoint of its dialectical origin.

It considers the functional spheres in which Ukrainian language was actively used in different historical and political epochs: in the early East Slavic state Kyiv Rus, during the period of the Grand Duchy of Lithuania, in the times of the partition of Ukraine between the Russian Empire and Austro-Hungarian, in Soviet times. It is told herein that by the end of 17th century all the prefaces for the development of the polyfunctional unique national Ukrainian language were formed.

The above mentioned formation was prevented by political extra-lingual factors: the partition of Ukraine between two Empires, the difference of the language politics of these countries due to which Ukrainian language obtained different status and different opportunities for the functional and stylistic development. All these things determined the appearance of two variants of the Ukrainian language: East Ukrainian and West Ukrainian by the end of the 19th century.

The article analyses the reasons and consequences of the discussion about literary language of the end of the 19th - beginning of the 20th centuries.

Typical phonetic, grammatical, stylistic, word-formative, lexical and syntactical norms of the Ukrainian literary language are regarded from the viewpoint of its dialectical origin, the regionalisms are determined, the role of two variants of the literary language in formation of the unique national language is described here.

In conclusions it is stated that Ukrainian national language has a wide dialectical sub-ground.

Key words: literary language, language standard, dialectical basis, language regionalism.

Svitlana Guzenko

VERBALIZATION OF EVALUATION CATEGORY IN THE KAPRANOV BROTHERS' WORKS

Guzenko S. examines one of the components of personal linguistic worldview that is evaluation. The aim of this study is analysis of the peculiarities of evaluation category in the works of contemporary writers – Kapranov brothers. The author pays the most attention to the lexical level of works.

The main components of the evaluation structure in fiction are the object; evaluative predicate and the subject of evaluation. At the lexical level of Kapranov brothers' works evaluation category can be expressed through various parts of speech: adjectives, verbs with evaluative values.

The analysis shows that the lexical level is represented of stylistically reduced means of expression, such as vulgar language, conversational speech, slang, swear words. With evaluative aim Kapranov brothers use finished poetic tools, formulas, symbols.

The author determines that the main object of evaluation is the political situation, family relationships, subject of evaluation is the characters of works and authors. The publication confirms that the evaluation verbalizes through adjectives and verbs; the morphological features use suffixation and prefixation.

Prospects for further scientific studies consider a detailed study of the semantic structure of tokens to identify the causes of evaluative component.

Keywords: evaluation category, verbalization evaluation, evaluative component.

Valentina Zueva

LANGUAGE AS IDEAL OBJECT LOGIC AND LINGUISTICS

Structural and systemic analysis of language is important in its logic and linguistic studies. As elements of the integrated system links it is the ideal object of modern logic. But logic and linguistics have various principles of